

Replik till kommentar (publicerad i DA 6.17) om "The 1st Scandinavian Critical Dietetics Conference" som avhölls i Uppsala 25 augusti 2017

Att främja ett positivt debattklimat

Under 2017 har det vid några tillfällen på debattsidan inträffat att medlemmar tagit illa vid sig, känt sig kränkta och utpekade. Det är olyckligt, ett sådant debattklimat gynnar inte någon och inte vårt ämne. Det är dock viktigt att komma ihåg att det som skrivs på debattsidan är debattörens egna åsikter, och att

det finns en problematik i att granska åsikter. För att främja ett gott diskussionsklimat kommer Dietistaktuellt ta fram riktlinjer gällande framtida debattartiklar. Dessa kommer att publiceras på tidskriftens hemsida:
www.dietistaktuellt.com
Susann Ask, ordf DRF ansvarig utgivare.

Kritisk dietetik

- självreflektion, ödmjukhet och dialog

Tack vare medel från Vetenskapsrådet och Letterstedtska föreningen anordnade vi den 25 augusti konferensen "The 1st Scandinavian Critical Dietetics Conference", som syftade till att introducera ämnet kritisk dietetik i Sverige. I Dietistaktuellt nr 6 2017 skriver redaktören **Magnus Forslin** en personlig reflektion på åtta sidor där han angriper konferensen och de diskussioner som fördes där. Tonen i texten – kombinerat med associationer till bl a förintelseförnekelse och stalinism samt hånfulla illustrationer – inbjuder tyvärr inte till dialog. Istället för att ge oss in i en debatt på de premisserna tar vi tillfället i akt att kort och koncist lyfta några punkter om kritisk dietetik som vi gärna förtydligar. Då många av de antaganden och insinuationer som görs i artikeln saknar grund vill vi också bjuda in Dietistaktuells läsare att själva ta del av konferensens presentationer, vilka ligger öppet på Institutionen för kostvetenskap, Uppsala Universitets webbplats.

ELIN LÖVESTAM

Leg dietist, fil dr
Institutionen för
kostvetenskap
Uppsala universitet
elin.lovestam@ikv.uu.se

1. Kritisk dietetik uppmanar till en ödmjuk syn på vetenskap och medicin

"Allvetande arrogans hör inte hemma vare sig i akademien eller i evidensbaserad praktik. Det gör däremot ett sakligt ifrågasättande." (Citat från ledare i SBU:s tidskrift Vetenskap och praxis nr 3-4 2017, s 2).

På konferensen i kritisk dietetik uppmanade vi till ett ödmjukt och kritiskt perspektiv på vetenskap och medicin balanserat med kompromisslöst försvar av vetenskapliga standarder, och välkomnade en mångfald av åsikter och perspektiv. Detta har Magnus Forslin tyvärr valt att tolka som att vi totalt förnekar förekomsten av fakta och sanningar, vilket naturligtvis inte är sant.

I artikeln insinueras exempelvis att kritisk dietetik skulle förneka förekomsten av medicinska diagnoser som diabetes. Denna insinuation förstärks av en illustration där en dietist river sönder remissen om kostbehandling för sjukdomen framför en patient. Detta är en absurd och allvarlig anklagelse som det dessutom

inte finns något som helst stöd för i vad som diskuterades under konferensen. Dock anser vi att det är viktigt att tolka medicinska diagnoser i en social och kulturell kontext. Varför ses exempelvis vissa medicinska diagnoser (fetma, olika psykiska sjukdomar) som mer skamfyllda än andra (influensa, diabetes typ 1), och vad gör det med patienter som drabbas av de olika sjukdomarna? Och när diagnoskriterierna för exempelvis diabetes förändras – vad innebär det för en person som igår ansågs som frisk, men idag med de nya kriterierna ses som sjuk? Personens blodsockernivåer är desamma, men våra tolkningsramar för dem har förändrats.

Att ha ett ödmjukt och kritiskt perspektiv på vetenskap och medicin innebär att vi måste kunna hålla två saker i huvudet samtidigt. Det finns ingen motsättning i att inse att fakta är föränderliga, och delvis en produkt av vem som för närvarande har stort inflytande och mycket forskningspengar inom ett fält, samtidigt som man förhåller sig till dessa fakta och försvarar vetenskaplig evidens som rättesnöre. Det här

är inte sanningsrelativism utan grundläggande självklarheter för den som inser att vetenskap som filosofisk idealtyp inte motsvaras av forskarsamhället som social institution – full av människor med olika viljor och inramat i ett nät av publikations- och citeringssystem, högskolepolitik, forskningsfinansiärer med mera. Sanningen är absolut, den är oberoende av oss, men vi kan inte komma ifrån att vår kunskap om sanningen skapas av människor.

2. Kritisk dietetik uppmanar till etisk reflektion kring dietistens yrkesutövande

Inom dietetikprofessionerna (dietister, kostvetare/kostekonomer, nutritionister med mera) är vi naturligtvis inte verksamma i en isolerad del av samhället, utan bör reflektera över vår egen roll i hälso- och sjukvården och i samhället generellt. Som ett exempel är hälsan i Sverige ojämlik. Ingen dietist, kostvetare eller nutritionist kan på egen hand förändra det, men inom kritisk dietetik finns utrymme för att diskutera matrelaterade folkhälsoproblem bortom individfokus och istället rikta blicken mot systemproblem.

En annan etisk fråga är vad vi bidrar till att skapa och reproducera genom olika sätt att tala om människor med sjukdomar eller hälsomässigt problematiska matvanor? Att exempelvis prata om människor med fetma som vandrande kostnader som måste "åtgärdas" kan säkert försvaras rent vetenskapligt. Men vi anser – och här är vi normativa – att vi bör undvika den typen av språkbruk.

Forslin verkar se den här typen av etiska frågeställningar som en farlig form av radikal aktivism som dietetikprofessionerna behöver skyddas ifrån. Vi ser det som värdefulla etiska reflektioner för oss som professionella.

3. Kritisk dietetik bidrar med ett forum för dietister att diskutera nutritionsrelaterade frågor i ett vidare perspektiv

Även om en stor del av dietetikprofessionernas vardag består av att hantera sociala och kulturella aspekter på mat, ätande och hälsa, är det sällan som konferenser och utbildningsdagar för dietetikprofessionerna fokuserar helhjärtat på dessa aspekter. Vi vill att kritisk dietetik skall vara ett forum för verksamma att få diskutera frågor utanför sin vardagspraktik och sin skolning, och vid utvärderingen av vår konferens den 25 augusti var det tydligt att många deltagare hittills saknat ett sådant forum.

En sak som vi anklagas för, handlar om att

vi på något vis skulle ha en intention att ikläda dietetiken en viss form av ideologisk "kostym". Detta är helt enkelt fel. Vi har uppmanat till en mångfald av åsikter och perspektiv. Att detta kan tolkas illvilligt som att "alla sanningsanspråk är lika mycket värda" kan vi delvis förstå (även om det borde framgå av sammanhanget att det inte var det som avsågs). Men att tolka en explicit uppmaning till mångfald som en uppmaning till enfald kan vi i ärlighetens namn inte begripa. Det är tvärtom en uppmaning till dialog inom professionerna. Givet sammanhanget borde det vara uppenbart att vi inte syftade på att homeopater kan lika mycket om kost som dietister. Däremot vill vi skapa ett forum där det finns ett högt tak för att diskutera mer systemkritiska frågor. De signaler vi fått från yrkesverksamma dietister, kostvetare och nutritionister säger oss att det länge har funnits ett behov av det här forumet.

I samband med konferensen den 25 augusti bildades en Facebookgrupp – *Nordic Network for Critical Dietetics* – som i nuläget har ett 70-tal medlemmar. I gruppen har vi hittills diskuterat frågor som hur journalistik kring socker och depression bedrivs på ett vilseledande och stigmatiserande sätt; rätten eller icke-rätten till specialkost i skolrestauranger; ny forskning om hur det är att leva med fetma och mycket annat. Alla som själva vill bilda sig en uppfattning om kritisk dietetik är mycket välkomna att gå med i gruppen och delta i våra diskussioner.

Följande personer skriver också under denna replik:

Agneta Andersson, universitetslektor, docent, leg. dietist, Institutionen för kostvetenskap Uppsala universitet
Sara Ask, leg. dietist, författare och föreläsare, Stockholm
Kristjan Aunver, leg. dietist, adjunkt i kostvetenskap, Institutionen för kostvetenskap, Uppsala universitet
Maria Briggert Bengtsson, leg. dietist, Central barnhälsovård och primärvård, Västra Götalandsregionen
Gita Berg, doktorand, Institutionen för kostvetenskap, Uppsala Universitet
Karolin Bergman, doktorand, Institutionen för kostvetenskap, Uppsala universitet
Ingela Bohm, fil. dr i kostvetenskap, Umeå universitet.
Anna Ek, med. dr, leg. dietist, Karolinska Institutet
Helena Elmståhl, professor i kostvetenskap, Institutionen för kostvetenskap, Uppsala universitet
Karin Haby, leg. dietist, verksamhetsutvecklare, doktorand, Mödrahälsovården Göteborg
Cecilia Hedström, leg. dietist, Central barnhälsovård Göteborg och S Bohuslän
Agneta Hörnell, leg. dietist, professor, institutionen för kostvetenskap, Umeå universitet
Malin Skinnars Josefsson, doktorand, Institutionen för kostvetenskap, Uppsala universitet
Karin Kauppi, processledare, leg. dietist Hälsofrämjande sjukhus, Akademiska sjukhuset

NICKLAS NEUMAN

*Fil. dr i kostvetenskap,
Institutionen för
kostvetenskap,
Uppsala universitet*

PAULINA NOWICKA

*Leg dietist, docent
Institutionen för
kostvetenskap,
Uppsala universitet*

Kritisk Dietetik

Afsaneh Koochek, leg. dietist, med dr, Uppsala Universitet.

Nanna Ruengkratok Lang, lektor, cand.psych., VIA University Colleg. e, Aarhus, Danmark

Anette Örn Liberg, leg. dietist, Bariatrisk mottagning, Falu kirurgi, Landstinget Dalarna

Gill Lindroos, leg. dietist, Danderydsgeriatriken, DRF Referensgruppen dietister psykiatri.

Maria Magnusson, med. dr, leg. dietist med specialisering inom folkhälsa, leg. sjuksköterska, Angereds Närsjukhus

Margaretha Nydahl, leg. dietist, professor, Institutionen för kostvetenskap, Uppsala universitet

Emma Oljans, doktorand, Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier, Uppsala universitet

Cecilia Olsson, leg. dietist, docent, institutionen för kostvetenskap, Umeå universitet

Ylva Orrevall, leg. dietist, med. dr, Funktionsområde Klinisk nutrition, Karolinska Universitetssjukhuset, Stockholm

Charlotte Peersen, lektor, cand.scient. i klinisk ernæring, koordinator for studieretning Klinisk Diætetik, VIA University Colleg. e, Aarhus, Danmark

Christine Persson Osowski, biträdande universitetslektor, leg. dietist, fil. dr., Institutionen för kostvetenskap, Uppsala universitet

Margaretha Rasmusson, leg. dietist, Barn-och ungdomskliniken, Centralsjukhuset, Kristianstad

Pernilla Sandvik, fil. Dr, postdoktor, Institutionen för kostvetenskap, Uppsala universitet

Gisela van der Ster, leg. dietist, dr med. vet.

Ylva Mattsson Sydner, professor i kostvetenskap, prefekt, Institutionen för kostvetenskap, Uppsala universitet

Annika Vessby, leg. dietist, Vuxenhab Danderyd sjukhus